

9. DALŠÍ VLIVY POUTNÍHO MÍSTA

K čemu všemu se dala voda ze studánky využít

Na počátku studánka zřejmě představovala především zdroj vody pro obyvatele okolních vesnic uchýlivší se sem před vojsky třicetileté války. Později převažoval její význam „zdravotní“ (resp. uzdravující) a ke koupání nemocných byly postaveny pod farou panské lázně. Studánka se svým stálým pramenem také významně pomohla k zachování úrody v Žandově v letech 1864 a 1865, kdy Čechy postihla velká sucha. Od roku 1905 pak v propachtovaném domě č.p. 22 stácel František Egert Svatoanenskou sodovku. Výrobu obnovil i po požáru domu v roce 1906 a provoz existoval nejméně ještě v roce 1914. V roce 1905 byl rovněž rekonstruován rybník pod farou, do něhož teče voda ze studánky, a měněn na veřejnou plovárnu s kabinami. I dnes je voda ze studánky stále velmi oblíbenou k pití (doporučovala se i pro kojence), jak je možné si všimnout z každodenního čilého ruchu u studánky a množství vody stáčené do kanystrů.

Školy ve farnosti Sudějov

Zavedení povinné školní docházky císařovnou Marií Teresií v roce 1774 s sebou neslo povinnost zřízení školy při každém farním kostele (pokud už tam nebyla dříve). Školy měly podléhat stejnému způsobu vydržování jako fary, t.j. měly svého patrona (v Sudějově stejného jako fara), a na jejich provoz přispívali i obyvatelé tzv. příškolených obcí (obcí, z nichž chodily děti do příslušné školy). Školy byly tzv. jedno-, dvou- či víceřídni. Toto dělení se však nevztahovalo na počet ročníků, nýbrž na počet učitelů ve škole zaměstnaných.

Doba vzniku školy v Sudějově je nejistá. P. Beran došel v 1. pol. 19. stol. k nepravděpodobnému závěru, že škola vznikla spolu s kostelem. Pravděpodobnější se jeví její vznik až se zmíněným patentem Marie Teresie. Začátky školy byly asi hodně skromné, učivalo se v dřevěné chalupě č.p. 24 (t.j. vedle fary, kde stojí rovněž současná budova školy, dnes sloužící jako obecní úřad) a učitelé prý bývali pouze „trochu vzdělaní v čtení a psaní“. V roce 1812 však byla tato dřevěná chalupa zbořena a na jejím místě postavena nová kamenná budova s jednou třídou s okny na náves a se světnicí pro učitele směrem do zahrady. Malá komora a kuchyňka byly vměstnány mezi světnici a třídu. V roce 1863 byla k této budově přistavěna druhá třída. Tato přestavěná budova je také zachycena na pohlednici z roku 1901 (viz obr. 6 na panelu 7). V roce 1893 bylo rozhodnuto o rozšíření sudějovské školy na trojtřídní, zároveň však nebyly prostředky na její přístavění. Místní školní rada si proto pronajala od faráře Josefa Eliase hostinský pokoj na faře za nájemné 70 zl. ročně. Na faře se učilo až do 16. ledna 1902, kdy vyhořela školní budova po úmyslně založeném požáru. Do pronajatého pokoje na faře se přestěhoval řídící učitel Eduard Lanč a následující roky se učilo po sudějovských hostincích (Adolfa Bergmana, č.p. 35, Josefa Kačerovského č.p. 1 a Antonína Andrlého č.p. 29). Díky tomuto požáru se podařilo okresní školské radě získat 48 000 K na stavbu nové budovy, kterou projektoval ing. Jan Zvoník a postavil Josef Gallat z Uhlířských Janovic. Škola byla postavena jako trojtřídní, ale otevřena byla 22. listopadu 1903 již jen jako dvouřídni. Vzhledem ke klesajícímu počtu obyvatel i dětí v Sudějově se do školy přestěhoval i místní národní výbor a roku 1963 byla škola uzavřena.

Mezitím se místní zastupitelstvo v Rašovicích domohlo toho, že roku 1898 byla otevřena v Rašovicích dvouřídni expositura sudějovské školy, která se roku 1903 osamostatnila. Školní budova byla postavena za obecní prostředky a z příspěvků místních. Tato škola později existovala do roku 1957, nebo 1958.

Filiální škola v Krsovicích

Vzhledem k rozložení sudějovské farnosti, jejímž přirozeným centrem byly spíše Krsovice (Sv. Jan), došlo již v roce 1812 při tamním kostele k ustavení filiální školy svatojanské. Zpočátku se učilo po staveních, pak si první učitel František Strniště na obecním pozemku postavil domek a zavázal se v něm děti učit, dokud se nepostaví škola (domek stál v zahradě současné školní budovy). Po jeho smrti jeho dědicové nového učitele vyhnali, a tak se učilo zase po chalupách, než se podařilo pečecké vrchnosti s dědici dohodnout. Roku 1832 byla konečně otevřena a P. Josefem Grigarem vysvěcena nová školní budova. V roce 1882 měla škola již 163 dětí, a tak bylo povoleno rozšířit ji na dvouřídni. Strnišťův domek byl zbourán a škola rozšířena. Od roku 1911 pak byla dokonce trojtřídní. Třetí třída byla pronajata v Kralicích v č.p. 4. Po první světové válce školu stihl postupně podobný úpadek jako zbývající dvě v sudějovské farnosti. Zvláštností školy ve Sv. Janu bylo, že se na ní učilo i evangelické náboženství, neboť k ní spadaly i Švábinov a Vernýřov, kde dlouhodobě žilo mezi 30 až 50 evangelíky. Za vyučováním tak musel docházet evangelický pastor až z Opatovic (za c.k. monarchie byla výuka náboženství povinná).

Obr. 5: Bývalá školní budova v Krsovicích z roku 1884.

Dobrovolní hasiči

Zatímco v dnešní době dobrovolných hasičů již poměrně značně ubylo, dříve měla svůj hasičský sbor každá větší vesnice. Byloť to také proto, že např. v sudějovské farnosti vyhořely každý rok průměrně čtyři domy. První vesnicí ve farnosti, jež zřídila svůj hasičský sbor v roce 1887 byl poměrně lidnatý a movitý Žandov (vybavení, zejména stříkačka, bylo totiž velmi drahé). Nově ustavenému sboru před kostelem slavnostně posvětil stříkačku farář Josef Elias, který jinak požárům, ochraně před nimi a pojištění věnoval zvláštní pozornost (i v rámci jím vedené kroniky) a zřejmě byl jedním z iniciátorů vzniku tohoto sboru. O tom, že začátky nebyly jednoduché, svědčí hned následující zápis: „Z 10/5 na 11/5 o půlnoci vyhořelo č. 20. v Sudějově (Pícha). Hasiči se nedostavili.“ Přesto poměrně záhy začali být nedocenitelní a v roce 1901 Žandov následovaly Rašovice a roku 1913 Sudějov.

Zdaleka ne všechny požáry však vznikly působením živlů. Žhářství zřejmě tehdy bylo poměrně běžné a často se také vyšetřovalo. Žhářskému útoku neunikl i jmenovaný P. Elias, jemuž někdo zapálil na zahradě sklep na skladování brambor. Rozsah žhářství naznačuje skutečnost, že za dobu trvání 1. světové války vyhořel ve farnosti jenom jeden dům, a to ještě hrou dětí se sirkami. Žháři zřejmě rukovali k vojsku.

Ze sudějovských duchovních správců byl u dobrovolných hasičů s jistotou P. Jan Procházka, který zastával i volené funkce v župních orgánech. V dobrovolnickém sboru pak zřejmě sloužil i zmiňovaný P. Elias. Lze tak usuzovat z toho, že se zúčastnil jejich schůzí a před nimi i sloužil mše pod širým nebem, na jednom místě výslovně poznamenal, že nemohl být pro nemoc u požáru. A konečně na jeho pohřeb se organisovaně v uniformách dostavili hasiči ze 7 okolních sborů.

Obr. 1: Etiketa lepená na láhve se Svatoanenskou sodovkou.

Obr. 2 (nahore): Školní budova v Sudějově (v současnosti zde sídlí místní obecní úřad).

Obr. 3 (vpravo): Pomník T. G. Masaryka před školou v Sudějově (1959 byl sejmut a znovuobnoven po revoluci).

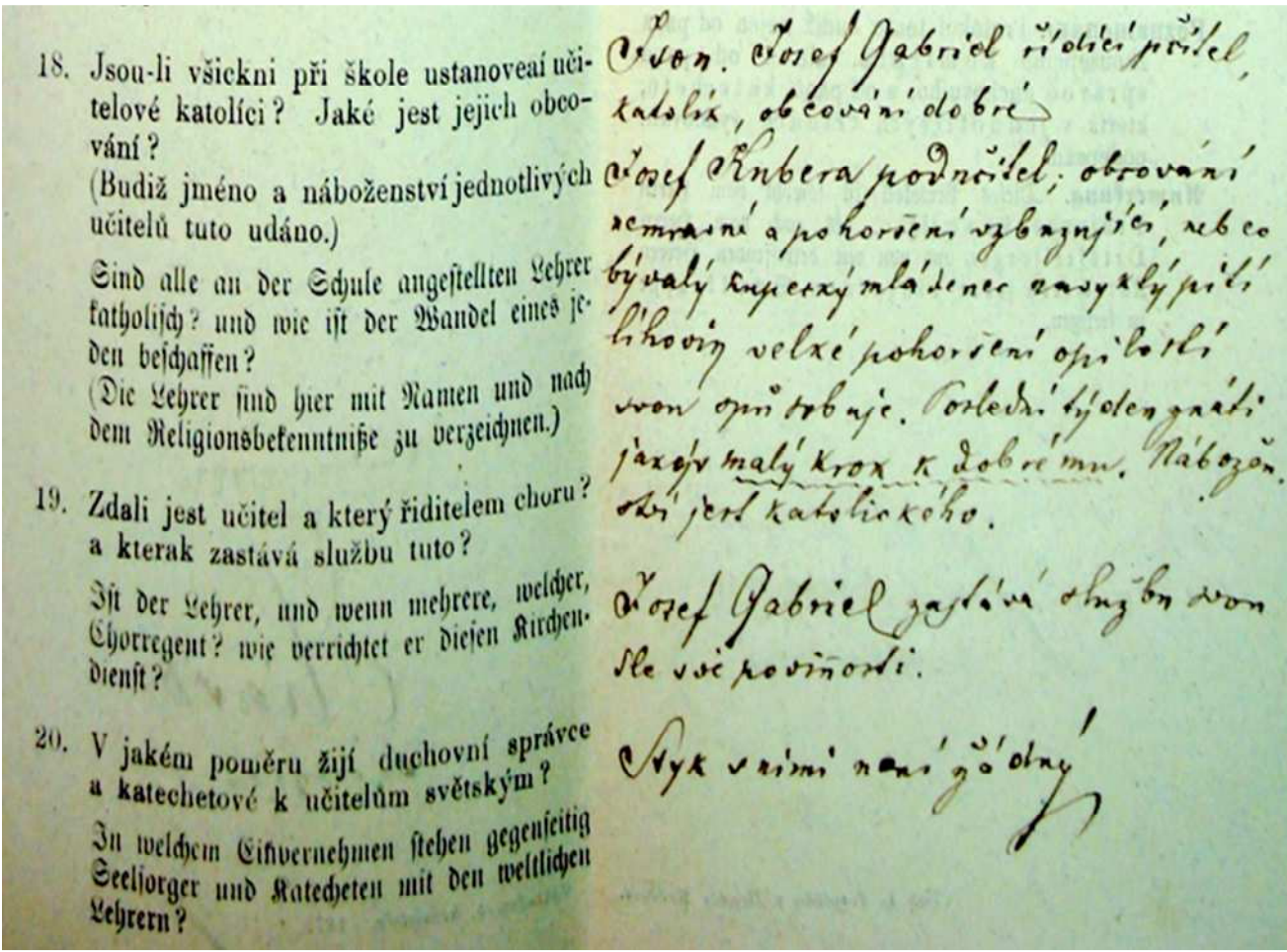
Obr. 4 (vlevo): Bývalá školní budova v Rašovicích (dnes slouží jako koloniál).

Sudějovští učitelé

Bývalo zvykem, že sudějovští učitelé bývali zároveň varhaníky a řediteli kůru v kostele. Ve Sv. Janu, kde nebyli dlouho varhany, zastával učitel funkci kostelníka a nadto zpíval pašije a staral se o praní všeho kostelního prádla, aby nedošlo k výpadku jeho příjmu. Za všechny služby byly totiž přesně předepsané odměny (ať už peněžité nebo na deputátu), které byly pevnou součástí příjmů učitele.

Učitelé zpočátku neměli žádnou speciální kvalifikaci, prostě museli umět číst, psát a počítat natolik, aby si nikdo nestěžoval. Učitelé byli až do roku 1870 jmenování patrony se souhlasem biskupské konsistoře (resp. vikariátního školského dozorce). Od toho roku se však začaly volit místní školské rady a i ekonomické břemeno vydržování škol se začalo postupně přesouvat na stát. V průběhu druhé poloviny 19. stol. se také již občas objevují v řadách učitelů škol sudějovské farnosti učitelé s různými typy zkoušek. U víceřídniých škol tomu však obvykle bylo tak, že zkoušky měl pouze řídící učitel a ten zodpovídal i za své podučitele (z hlediska právního to byla podobná situace jako mezi faráři a kaplany; daňovou fasi také podával pouze řídící učitel i za podučitele).

Vztahy mezi učiteli a duchovními správci Sudějova bývaly různé, někteří bývali dobrými přáteli, jiný se mezi nimi objevovaly třenice. Např. v zápisech faráře Josefa Eliase se můžeme dočíst o jeho složitém vztahu k řídícímu učitel Bedřichu Jelínkovi (text převzat doslovně): „....byl dříve ‚obřádem‘ a pak nějaký čas zástupcem kapelníka, na co se nejvíce ovšem nesl. Nechtěje farář všechny stránky nechvalné odhalovati musí jen toliko podotknouti, že úplné beze všech příčin podvkráte kostelní služby se zřekl. Ipo jeho smrti! Ovšem hudebník i zpěvák byl výborný. Pozdější poměr ku farářům se zlepšil poněkud. Zemřel mrtvicí raněn dne 13. srpna 1899 při požáru panského dvora v Žandově č. 20, vynášeje pytle s řepkou. Lehká budiž mu země a Bůh milosrdným jeho soudcem.“ Vztahy mezi učiteli a sudějovským farářem se přechodně dosti zhoršily v rozjitřené atmosféře po vzniku první republiky, kdy si P. Navrátil poznamenal, že učitel v Sudějově děti nabádal, „že je lepší spořitelní knížka nežli víra.“ Později se opět zlepšily, jak lze dokumentovat např. na přípravách oslav osvobození v roce 1945, kdy hlavní organisátor – farář – okamžitě přizval jako prvního spolupracovníka tehdejší řídící učitelku.

Obr. 6: Část protokolu kanonické vizitace o stavu školství ve farnosti (z roku 1875).